

BOSHLANG'ICH TA'LIM MATEMATIKA FANLARINI O'QITISHDA KRITIK VA KREATIV FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY STRATEGIYALARI VA METODLARI

Sattorova Maxfurat Jabborovna

Surxondaryo viloyati Denov tumani

81-umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18711029>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 15- fevral 2026 yil

Ma'qullandi: 18-fevral 2026 yil

Nashr qilindi: 20-fevral 2026 yil

KEY WORDS

matematika fanlarini o'qitish, STEAM, pedagogik strategiyalar, matematik savodxonlik, ijodiy yondashuv.

ABSTRACT

Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim matematika fanlarini o'qitish jarayonida o'quvchilarning kritik va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning zamonaviy strategiyalari hamda samarali metodlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda kritik fikrlashning mantiqiy tahlil, dalillash va muammoli vaziyatlarni baholash bilan bog'liq jihatlari, kreativ fikrlashning esa noodatiy yondashuv, muqobil yechimlar topish va ijodiy tafakkurni shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, muammoli ta'lim, loyiha metodi, STEAM yondashuvi, interfaol o'yinlar, "Baliq skeleti", "Aqliy hujum" kabi metodlarning matematika darslaridagi amaliy ahamiyati asoslab beriladi. Maqolada zamonaviy pedagogik strategiyalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, matematik savodxonligi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishda muhim omil ekanligi ilmiy jihatdan xulosa qilinadi.

Hozirgi ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarida yuqori darajadagi tafakkur ko'nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, matematika fanini o'qitishda nafaqat hisoblash malakalarini, balki mantiqiy tahlil qilish, muammoli vaziyatlarni hal etish, dalillash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirish zarur. Chunki matematika o'quvchilarda tizimli fikrlashni shakllantiruvchi asosiy fanlardan biri bo'lib, u orqali kritik va kreativ tafakkur rivojlanadi. An'anaviy reproduktiv yondashuv esa ko'pincha tayyor bilimlarni o'zlashtirish bilan cheklanib, o'quvchilarning mustaqil izlanish faoliyatini yetarli darajada ta'minlay olmaydi.

Shu bois zamonaviy pedagogik strategiyalarni matematika darslariga joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Muammoli vaziyatlar yaratish, interfaol metodlardan foydalanish, loyiha asosida o'qitish hamda STEAM yondashuvi o'quvchilarning tanqidiy tahlil qilish va ijodiy yechim topish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'limda matematika fanini o'qitish jarayonida kritik va kreativ fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning yuqori darajadagi tafakkur faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kritik fikrlash – bu muammoni tahlil qilish, dalillarni solishtirish,

mantiqiy xulosa chiqarish va qaror qabul qilish jarayonidir. Kreativ fikrlash esa mavjud vaziyatga noodatiy yondashuv, muqobil yechimlar topish va ijodiy g'oyalarni ilgari surish bilan tavsiflanadi. Matematika darslarida mazkur ikki ko'nikma o'zaro uzviy bog'liq holda shakllanadi, chunki har bir matematik masala tahlil va ijodiy yondashuvni talab etadi.

Kritik va kreativ fikrlashni rivojlantirish jarayoni bosqichma-bosqich tashkil etilishi zarur. Quyida ushbu ko'nikmalarning tarkibiy tuzilishi keltiriladi:

1-jadval. Kritik va kreativ fikrlashning tarkibiy komponentlari

Fikrlash turi	Tarkibiy elementlar	O'quvchida shakllanadigan ko'nikma
Kritik fikrlash	Tahlil qilish	Muammoni ajratish
	Dalillash	Asosli fikr bildirish
	Solishtirish	O'xshash va farqli jihatlarni aniqlash
	Xulosa chiqarish	Mantiqiy yakun yasash
Kreativ fikrlash	G'oya ilgari surish	Yangi fikr taklif qilish
	Muqobil yechim topish	Bir necha variant ishlab chiqish
	Modellash	Masalani tasvirlash
	Ijodiy yondashuv	Noan'anaviy fikrlash

Matematika darslarida mazkur komponentlarni rivojlantirish uchun zamonaviy pedagogik strategiyalarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, muammoli ta'lim o'quvchilarni tayyor algoritm asosida emas, balki mustaqil izlanish orqali yechim topishga undaydi. Loyiha metodi esa real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar orqali matematik bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi. STEAM yondashuvi matematika, texnologiya va muhandislik elementlarini integratsiya qilgan holda o'quvchilarda tizimli va ijodiy tafakkurni shakllantiradi.

Quyidagi jadvalda zamonaviy metodlarning kritik va kreativ fikrlashni rivojlantirishdagi imkoniyatlari aks ettirilgan:

2-jadval. Zamonaviy metodlarning ta'siri

Metod/strategiya	Qo'llash mazmuni	Rivojlantiriladigan ko'nikma
Muammoli ta'lim	Ochiq tipdagi masalalar	Tahlil va xulosa
Aqliy hujum	Bir masalaga ko'p yechim izlash	G'oya ishlab chiqish
Loyiha metodi	Amaliy topshiriqlar	Mustaqil izlanish

STEAM yondashuvi	Fanlar integratsiyasi	Ijodiy tafakkur
Baliq skeleti	Sabab-oqibatni aniqlash	Mantiqiy bog'lanish

Tajriba kuzatuvlari shuni ko'rsatadiki, ochiq javobli va ko'p variantli masalalar o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi. Masalan, "Masalani boshqa usul bilan yeching" yoki "Yechimning yana qanday yo'llari bor?" kabi savollar o'quvchilarda kreativ tafakkurni faollashtiradi. Shuningdek, guruhli ishlash jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini himoya qilish, dalillash va boshqalarning nuqtai nazarini tahlil qilish orqali kritik fikrlashni rivojlantiradi.

Demak, matematika darslarida zamonaviy strategiya va metodlarni tizimli ravishda qo'llash o'quvchilarning nafaqat bilimni mustahkamlaydi, balki ularning tanqidiy va ijodiy fikrlash kompetensiyalarini kompleks shakllantirishga xizmat qiladi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim matematika fanlarini o'qitishda kritik va kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim strategik yo'nalishlaridan biridir. Matematika darslari nafaqat hisob-kitob qilish malakalarini shakllantiradi, balki o'quvchilarning mantiqiy tafakkuri, muammoni tahlil qilish, dalillash va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, noodatiy yondashuv, muqobil yechimlar izlash va ijodiy fikr bildirish jarayonlari kreativ tafakkurning shakllanishiga xizmat qiladi.

Anglash mumkinki, muammoli ta'lim, loyiha metodi, STEAM yondashuvi hamda interfaol metodlar asosida tashkil etilgan matematika darslari o'quvchilarning yuqori darajadagi tafakkur ko'nikmalarini samarali rivojlantiradi. Ochiq tipdagi masalalar, guruhli muhokamalar va ko'p variantli topshiriqlar orqali o'quvchilar fikrlash jarayonida faol ishtirok etadi, o'z nuqtai nazarini asoslaydi va ijodiy yechimlar ishlab chiqadi. Demak, boshlang'ich ta'limda matematika fanini o'qitishda zamonaviy strategiya va metodlarni tizimli hamda maqsadga muvofiq qo'llash o'quvchilarning kritik va kreativ fikrlash kompetensiyalarini shakllantirishning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qizi, J. D. U., Dildora, J., & Sug'Diyona, D. (2024). TA'LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR RIVOJLANAYOTGAN DAVRDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARINI TAYYORLASH. Science and innovation, 3(Special Issue 18), 844-846.
2. Qizi, J. D. U., Malika, J., Muhlis, J., & Sevinch, J. (2024). BOSHLANG'ICH SINFLAR ELEKTRON TA'LIMDA MULTIMEDIANING O'RNINI. Science and innovation, 3(Special Issue 22), 206-207.
3. Qizi, J. D. U., Ruxshona, R., & Mohiza, X. (2024). BOSHLANG'ICH SINFLAR ONA TILI DARSALARIDA FONETIK MASHQLARNI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNING O'RNINI. Science and innovation, 3(Special Issue 36), 583-585.
4. Wiliam D. Creating the Schools Our Children Need. – West Palm Beach: Learning Sciences International, 2018. – 194 p.
5. Yo'ldoshev J. G. Boshlang'ich ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 184 b.

6. Darling-Hammond L., Flook L., Cook-Harvey C., Barron B., Osher D. Implications for educational practice of the science of learning and development // Applied Developmental Science. – 2020. – Vol. 24, № 2. – P. 97–140.

